

Subregionale reflecties over educatieve behoeften

De Smet, P., Schatteman, P. (2001), *Behoeftedetectierapport Vlaanderen*, Administratie Werkgelegenheid, Brussel, 125 pp.

In de loop van 2001 werd in 13 subregio's in Vlaanderen een beperkt onderzoek naar educatieve behoeften bij volwassenen uitgevoerd in het kader van de Edufora. De Edufora, als initiatief van de minister van Onderwijs en Vorming, zijn subregionale overlegplatformen van publieke opleidingsverstrekkers die in 2000 van start zijn gegaan met een drieledige opdracht: een educatieve kaart maken waarin het bestaande aanbod in de subregio wordt geïnventariseerd, een behoefteonderzoek doen dat moet resulteren in een behoeftedetectierapport en een educatief richtplan opmaken voor de subregio. Educatie wordt begrepen als levenslang en levensbreed, waarmee bedoeld wordt dat ook niet-arbeidsmarktgerichte educatie onderwerp is van inventarisatie en onderzoek.

De 13 regio's kregen de vrijheid om met zeer beperkte middelen (1 fr per inwoner) zelf het onderwerp, het bereik en de methodiek van het onderzoek te bepalen. Dit resulteerde in een aantal zeer sterk verschillende benaderingen en onderzoeksterreinen waaruit nochtans een aantal gelijklopende thema's kwamen die samengevat werden in een Vlaams rapport. Dit rapport is een reader van artikels die elk een thema behandelen. In deze bijdrage gaan we dieper in op de conclusies. We vatten ze samen onder een aantal ordewoorden: informeren, sensibiliseren, vernieuwen, programmeren en afstemmen. Door de vrijheid die de regio's genoten en het prangende karakter van het probleem, is de klemtoon vaak komen te liggen op de kansengroepen. Ook andere groepen hebben opleidings- en vormingsnoden, maar slagen er vaak beter in om zich uit de slag te trekken.

Informeren

De grote conclusie die zich opdringt na vrijwel alle vormen van behoeftedetectie en in *elk Eduforum* opnieuw, is dat heel wat mensen een groot tekort aan informatie over het aanbod van vorming, training en opleiding ervaren. De mogelijkheden om als volwassene bij te leren, zijn amper gekend. Dat is duidelijk gebleken uit de bevragingen van de burger, van *kansarmen*, *laaggeschoolden*, het doelpubliek van Nederlands Tweede Taal (NT2), *gedetineerden*, *oudere werknemers*, en *senioren*. Zo bleek uit de enquête bij 45-plussers in de metaalverwerkende nijverheid (Brugge) dat maar liefst 64% van de ex-werknemers en 37% van de werknemers vinden dat er te weinig informatie bestaat over bestaande cursussen. Uit interviews met opleidingsverstrekkers blijkt dat het voornamelijk de laaggeschoolden zijn die problemen ondervinden om aan voldoende en degelijke informatie omtrent het opleidingsaanbod te geraken.

Maar zelfs de mensen die om professionele redenen in contact komen met deze kansengroepen (zoals welzijnswerkers of de zogenaamde bemiddelaars) gaven aan dat ze vaak onvoldoende op de hoogte waren van het aanbod op vlak van volwasseneneducatie.

Ook in de *bedrijven* en *arbeidsorganisaties* (uit welzijns-, gezondheids- en verzorgingssector) is het opleidingsaanbod onvoldoende gekend. Men baseert zich voornamelijk op de individuele ervaringen van medewerkers. Bij de vormingsverantwoordelijken is er vooral een grote vraag naar een volledig overzicht van het aanbod.

Hierbij aansluitend bevestigden de behoefteonderzoekers nogmaals wat reeds algemeen aanvaard wordt, namelijk dat de groepen die het meest kwetsbaar zijn en het meest nood hebben aan vorming en opleiding (laaggeschoolden, kansarmen, oudere werknemers, ...) in hun zoektocht het minst geneigd zijn gebruik te maken van de huidige technologische middelen zoals het internet. Zelfs meer toegankelijke media zoals folders en drukwerk zijn voor hen niet vanzelfsprekend.

Databank

Om goede informatieverstrekking mogelijk te maken, moet men kunnen beschikken over een overzichtelijke en publiek toegankelijke *databank* van alle (publiek gefinancierde) opleiding en vorming én van opleidings- en vormingsverstrekkers. Edufora werkt hieraan. De *Educatieve Kaart Edufora* bevat alle informatie van de drie grootste opleidingsverstrekkers en een groot deel van de overige. Er wordt gewerkt aan de opname van gegevens van bijkomende educatieve sectoren. Deze databank is beschikbaar op het internet op het adres <http://edufora.vlaanderen.be>. In de loop van 2002 zal promotie gevoerd worden om deze databank bekend te maken. Een speciale rol is daarbij weggelegd voor allerlei *bemiddelingsinstanties* die de brug kunnen vormen tussen de burger en het aanbod. Voor de informatie naar de burger is het belangrijk dat deze Educatieve Kaart uitgroeit tot zogenaamd *educatieve wegwijzers* waarin de burger alle voor hem nuttige informatie over het aanbod kan terugvinden.

Advies

Enkel informatieverstrekking is echter in veel gevallen niet toereikend. Welk is de concrete inhoud van een vormingsprogramma? Kan ik aan deze opleiding beginnen met mijn vooropleiding? Welke opleiding biedt mij de meeste kans op tewerkstelling of op een oplossing voor mijn problemen? Als een opleiding te moeilijk blijkt, waar kan ik dan hulp krijgen? Ik wil mijn loopbaan heroriënteren, welk soort werk is voor mij geschikt en welke opleiding biedt mij het meeste kans op succes? Welke voorzieningen zijn er om deze ommekeer mogelijk te maken?

Met name voor zwakke groepen blijven er, zelfs als zij kennis hebben van het aanbod, veel vragen bestaan omtrent vorming en opleiding. Voor deze groepen is advies en begeleiding aangewezen dicht bij hun leefomgeving, op plaatsen waar zij het meest komen. Zij hebben immers vaak drempelvrees en zijn minder mobiel. De vroegere PMS-centra namen dergelijke taken op zich. Sedert de omvorming ervan tot Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB) is het begeleiden van volwassenen echter geen kerntaak meer. De volwassene blijft in de kou staan. Her en der duikt er in beleidskringen het idee van een *Leerwinkel* op. Het is een concept dat verder zal uitgewerkt worden binnen de Interface (een initiatief van het interministerieel comité Vorming). Dertien VDAB centra worden omgebouwd tot *competentiecentra*. Hierin zullen individuen zich kunnen laten adviseren omtrent hun loopbaan waarin leeroriëntatie ook onderwerp van gesprek is.

Om informatie en advies te verstrekken aan moeilijk bereikbare doelgroepen zijn verbindingen noodzakelijk met de welzijnssector die vaak het meest contact heeft met deze doelgroep. Deze mensen wegwijzen maken in het complexe opleidings- en vormingslandschap vereist vooral een meer persoonlijke aanpak. Hieronder volgen enkele concrete suggesties uit de behoeftedetectierapporten voor een aangepaste voorlichting en promotie:

- Het is aangewezen te werken met een *vertrouwenspersoon* uit een laagdrempelige organisatie, in de buurt van de betrokkene. Goede contacten tussen *welzijns- en educatieve werkers* zijn belangrijk. Uiteraard dienen deze beroepskrachten

zelf voldoende op de hoogte te zijn van het aanbod.

- Het is zinvol om in de *buurtcentra* of eigen lokalen (van vierdewereldbewegingen, seniorenverenigingen) infosessies te organiseren over het opleidingslandschap en de manier waarop vorming en opleiding verlopen.
- Naar analogie met de lokale werkwinkels, moeten er ook *leerwinkels* komen, dit zijn lokale informatiepunten voor vorming en opleiding met een zogenaamde *loketfunctie*. Mogelijk kunnen deze leerwinkels ook een *adviesfunctie* opnemen.

Leertrajectbegeleiding

Nauw verwant met advies en begeleiding voor studiekeuze is de leertrajectbegeleiding. Wat als ik een opleiding heb voltooid? Waar kan ik het beste aansluiten met een andere opleiding? Wanneer een cursist een opleiding voltooid heeft, dan wenst hij vaak zich nog verder te bekwamen. In sommige gevallen kan dit via een andere opleiding of module in hetzelfde opleidingscentrum als waar hij zijn eerste opleiding heeft gevolgd, maar in meerdere gevallen is het zo dat hij daarvoor bij een andere opleidingsverstrekker terecht moet. Bij de eerste instelling moet dan de kennis aanwezig zijn van wat de andere opleidingsverstrekkers te bieden hebben en de bereidheid en openheid om de vragers daarover in te lichten. Er wordt momenteel aan beide vereisten niet voldaan. In verscheidene onderzoeken hebben lesgevers, instructeurs en vormingswerkers van verschillende opleidingsverstrekkers gepleit voor meer formeel en informeel contact zodat zij mekaars aanbod, beginniveaus en eindniveaus, wijzen van instroom en uitstroom, wijze van certificering, begin- en eindmomenten, enzovoort beter leren kennen. De cursist moet een naadloos leertraject kunnen volgen over de verschillende opleidingsverstrekkers heen.

Leertrajectbegeleiding gebeurt het best in de organisatie waar men de opleiding genoten heeft, omdat men daar het best kan vertrekken vanuit de verworven competentie en de capaciteiten van de vragende.

Leertrajectbegeleiding kan een grote impuls krijgen als men erin slaagt om via opleidingsprofielen een duidelijkere afbakening van opleidingen te krijgen.

Sensibiliseren (bevorderen leerklimaat)

Een frappante vaststelling uit enkele behoefteonderzoeken is dat de algemene opleidings- en vormingsgerichtheid van de burger zeer laag is.

Voor de desinteresse worden verschillende verklaringen gegeven. Mensen beweren geen tijd te hebben en/of de opleiding niet met hun gezinstaken te kunnen combineren; 55-plussers geven aan zich te oud te voelen om nog bij te gaan leren. Mensen die met financiële of andere problemen worden geconfronteerd, komen vaak niet toe aan vorming en opleiding. Kansarmen kampen vaak ook met schaamte voor de situatie waarin ze zich bevinden en durven de stap naar een opleiding niet te zetten. Dikwijls missen zij ook de arbeids- en leerattitudes, nodig om een cursus (volledig) te kunnen doorlopen.

Over een actuele gelijke toegang tot het levenslang leren voor allen hoeven we ons evenmin illusies te maken. Telkens opnieuw is in de behoefteonderzoeken duidelijk geworden dat het voornamelijk de hooggeschoolden zijn die de weg vinden naar bijkomende opleiding of vorming en dat een heel grote groep in de samenleving na hun schooltijd nog nooit een bijkomende opleiding of vorming genoten hebben. Zij zijn bovendien ook niet van plan om dat in de nabije toekomst te doen.

Deze *dualiteit* kwam sterk uit de verf in het onderzoek bij senioren en oudere werknemers. Daar stelde men een duidelijk onderscheid vast tussen de hoger en de lager opgeleide senioren. Hoger opgeleiden hebben een 'opleidingsattitude' ontwikkeld: zij wensen zo lang mogelijk actief deel te nemen aan het maatschappelijk leven en zijn geneigd daarvoor de hulp van vorming en opleiding in te roepen. Lager opgeleiden – een groot deel van de ouderen hebben nog steeds een lage scholingsgraad – zijn veel minder bereid nog een beroep te doen op het educatieve aanbod. Vaak ook kunnen zij hun leervragen minder goed omschrijven. Tussen beide groepen bestaat dus een grote discrepantie met betrekking tot opleidingsbehoeften. Deze discrepantie tussen hoog- en laagopgeleiden wordt nog versterkt door het onderscheid tussen oud- en jongsenioren. In verschillende behoefteonderzoeken stelde men immers vast dat naarmate men-

sen ouder worden, ook hun opleidingsbereidheid daalt.

Ook in de *ICT-studies* dook het probleem van de dualiteit herhaaldelijk op. De ICT-opleidingssector is in sommige regio's in Vlaanderen de snelst groeiende sector; ICT belangt alle bevolkingsgroepen aan. Toch is het gevaar reëel dat verschillende groepen uitgesloten worden van deze ontwikkelingen en dat zij niet over de nodige ICT-vaardigheden beschikken. De term 'digibetisering' (cf. alfabetisering) geeft aan dat ICT-kennis als een basisvaardigheid moet worden opgevat en aangeleerd.

De inspanningen die veel opleidingsverstrekkers doen om hun doelpubliek aan te sporen tot deelname gaan vaak verloren door het gebrek aan een positief leerklimaat. Om hieraan te verhelpen zijn er heel wat initiatieven gepland of in uitvoering. Van 8 tot 15 september 2002 wordt de Grote Leerweek georganiseerd met als doel het maatschappelijk draagvlak voor leren te verbreden.

Er is de recent ingevoerde maatregel van de *opleidingscheques* die de vraag naar vorming in de KMO's moet stimuleren. Via het *vernieuwde hefboomkrediet* kunnen drie soorten projecten gesubsidieerd worden: opleidingsprojecten gericht naar kansengroepen, projecten die de jobrotatie en de diversiteit moeten bevorderen en projecten die een strategisch bedrijfsopleidingsbeleid moeten mogelijk maken. Het *opleidingskrediet* moet een financiële stimulans bieden aan personen die hun loopbaan onderbreken of minder gaan werken om verder te studeren en/of een tweede kans bieden aan werknemers die hun schoolloopbaan minder succesvol doorlopen hebben.

De *Individuele Leerrekening* wil de werknemer een rekening aanbieden die gebruikt kan worden voor het bekostigen van cursussen en opleiding. De bijdragen op deze spaarrekening kunnen komen van de werknemer, de werkgever, de sector en de overheid. In de loop van 2002 wil de Vlaamse Regering hierover een aantal pilootprojecten opzetten.

Ten aanzien van het individu is er tot nog toe geen enkel initiatief van de overheid om in de *levensbrede sfeer* de participatie aan levenslang leren te ver-

hogen. In de ons omringende landen is dit vaak wel het geval. Maatregelen dringen zich hier op.

Zonder mentaliteitsverandering bij de burger, schieten alle andere acties die het levenslang leren willen stimuleren, hun doel voorbij. Mensen moeten uiteraard eerst geïnteresseerd zijn, zin hebben in leren. Aantrekkelijke sensibilisatiecampagnes kunnen een aanzet geven om leren als iets plezierigs te gaan bekijken dat ook nieuwe deuren kan openen. De organisatie van een Grote Leerweek is een eerste stap in die richting. Ook de campagne van Edufora onder het motto: 'Wil je 's wat weten? Bijleren loont altijd.' tracht de burger te sensibiliseren om levenslang te leren.

Wellicht is het grootste pijnpunt in de sensibilisatie van de bevolking de communicatie met de weinig betrokken doelgroepen zelf (bijv. kansarmen, ouderen). Naast sensibilisatie van de (potentiële) doelgroep moeten ook de aanbieders en de werkgevers warm gemaakt worden voor een positieve beeldvorming over leren en bijscholen.

Vernieuwen

Didactiek

De behoeftestudies bevestigden dat ook bij volwassenen de keuze van de juiste didactische methoden belangrijk is voor hun motivatie en een gunstig verloop van het leerproces. Hier knelt nu net het schoentje. Er wordt te weinig geïnvesteerd in *didactische vernieuwing* en in het *diversifiëren van de didactische methodes* naargelang de doelgroep. Veel potentiële cursisten voelen zich niet aangesproken door het huidige aanbod en de gangbare manier van werken. Sommigen zijn schoolmoe en eerder gebaat bij praktische cursussen die nauw aansluiten bij hun leef- en werksituatie. Anderen ondervinden problemen met het tempo van de groep en wensen individueel verder te leren. De methode en het niveau van de cursussen zijn met andere woorden niet altijd aangepast aan de specifieke cursistengroep.

Zo bijvoorbeeld zouden de 'klassieke' computer-cursussen niet aansluiten bij de behoeften van *ouderen* en dienen zowel voor hoogopgeleide als laaggeschoolde ouderen aparte methodieken te

worden ontwikkeld. *Kansarmen* blijken vaak voortijdig af te haken. De bestaande cursussen duren te lang; de (culturele, socio-economische) kloof met de lesgever is te groot. Ook *laaggeschoolden* hebben vaak problemen met de manier van werken: cursussen zijn dikwijls te schools en te theoretisch; het instapniveau van opleidingen ligt vaak te hoog omdat zij niet over de nodige getuigschriften beschikken.

Ook voor *ICT-opleidingen* is het van groot belang de pedagogische en didactische aanpak af te stemmen op het doelpubliek. Zo is voor sommige cursisten een individuele benadering met on-line ondersteuning, CD-rom of actuele handleidingen het meest aangewezen terwijl voor anderen het leerproces rond ICT ook een sociaal gebeuren is, waarbij leren vooral plaatsgrijpt dankzij de groepsdynamiek en de feedback van medecursisten. Voor nog anderen is een combinatie van klassikaal en open leren de meest gewaardeerde aanpak.

Inzake *NT2* werd gesteld dat de didactische kwaliteit van de bestaande cursussen niet altijd voldoende was om de cursisten maximale leerkanalen te bieden. Er is vraag naar een Vlaamse databank van didactisch materiaal. Tevens wordt gepleit voor gezamenlijke testinstrumenten voor alle aanbieders en voor de verschillende niveaus. Curriculumafhankelijke tests moeten doorverwijzing en doorstroming naar het meest geschikte aanbod mogelijk maken.

In één regio wees het onderzoek uit dat er nood is aan kennis van de verschillende didactische principes en methoden van de diverse opleidingsverstrekkers. Daar werd voorgesteld te werken aan een didactische kaart op Vlaams niveau waarin elke sector nauwkeurig omschrijft met welke doelgroep hij werkt en welke didactische methoden worden gebruikt. Deskundigen op vlak van didactiek en curriculumontwikkeling kunnen die kaart aanvullen met opvattingen over de voor de doelgroep meest geschikte methode, met voor- en nadelen van de methoden enzovoort.

Er zijn reeds een aantal initiatieven die de vernieuwing moeten bevorderen.

Het project "*Anders leren*" in het kader van Trivisi omvat drie werkgroepen: de werkgroep alternatieve leermethodes bestudeert momenteel e-learning,

leren via kunst, neurolinguïstisch programmeren, leren met professionele acteurs en de feuersteinmethode.

Voornamelijk voor wat de vernieuwing van ICT betreft, wordt reeds heel wat gepresteerd. Zo is er de vernieuwing van de ICT-infrastructuur in het volwassenenonderwijs in 2002, de invoering van het European Computer Driving License en de uitleening van internettoestellen aan werkzoekenden uit specifieke kansengroepen die de opleiding 'aangename kennismaking met de computer' volgden. Voor wat de kansengroepen betreft, loopt momenteel een project waarin de Antwerpse derdenorganisaties het bestaande aanbod aan opleiding en werkervaring en expertise bundelt en verder ontwikkelt.

Flexibiliteit, maatwerk

Een belangrijke vorm van vernieuwing is de *flexibilisering, het leveren van maatwerk*. Het is belangrijk om op een gediversifieerde manier te kunnen inspelen op de verschillende behoeften die er leven in Vlaanderen. Mensen die in ploegenstelsels werken willen de tijd die men samen thuis kan doorbrengen liever niet spenderen aan vorming en opleiding. Niet-werkenden kunnen dan weer gemakkelijk overdag cursussen volgen. Voor al deze mensen zou vorming, training en opleiding (VTO) op verschillende tijdstippen moeten aangeboden worden. Bepaalde VTO-programma's moeten kunnen starten op het moment dat andere beëindigd worden zodanig dat aansluiting mogelijk is. Opleiding voor gedetineerden moet in intensieve en kortlopende modules aangeboden worden: *gedetineerden* in sommige arresthuizen blijven gemiddeld maar drie maanden.

Deze voorbeelden wijzen op de noodzaak aan flexibiliteit en maatwerk. De technologische ontwikkelingen, zoals deze in de multimedia, brengen dit ideaal dichterbij, al is dit ook niet voor iedereen zaligmakend. De rigiditeit van de instituties staat dikwijls de flexibilisering in de weg.

Opleidingsverstrekkers zouden de mogelijkheid moeten krijgen om met opleidingsmethoden te *experimenteren* en te zoeken naar alternatieven. Op die manier kunnen ook nieuwe doelgroepen worden aangesproken en kunnen mensen die in het verleden negatieve schoolervaringen hebben

opgedaan, eventueel over de streep worden gehaald.

Nochtans blijft in het algemeen voor de bevrageden in de behoefteonderzoeken het leren in groepsverband het meest populair, zowel voor leren in functie van arbeid als in functie van vrije tijd. Webleren is nog vrij onbekend.

Wat NT2 betreft, vindt men dat de klassikale opleidingen aangevuld moeten worden met opleidingen NT2 op de werkvloer. Om tegemoet te komen aan het probleem van de heterogeniteit van cursistengroepen, wordt voorgesteld de groep vooraf te testen op kennis en niveau en op basis daarvan de groepen samen te stellen.

Een aantal aandachtspunten uit de behoefteonderzoeken wijzen op de noodzaak aan flexibilisering:

- Er wordt aangeraden om ook in het werken met *kansarmen* kleine cursusgroepen samen te stellen en persoonlijke begeleiding te bieden.
- Lesgevers afkomstig uit de doelgroep blijken ook meer aan te spreken, net als het werken in een voor de kansarme cursisten vertrouwde omgeving.
- Tevens werd gesuggereerd kansarmen een voortraject aan te bieden zodat zij de tijd hebben zicht te krijgen op de manier van werken, de omgeving, de eerste inhoudelijke elementen, enzovoort. In ieder geval is enige creativiteit vereist bij het uitwerken van methodieken voor kansarmen, een project waarvoor structurele financiering nodig is.
- Ten behoeve van de lesgevers en vormingswerkers is een inventarisatie van specifieke methodieken om met kansarmen te werken een belangrijk aandachtspunt.

Permanente vorming voor opleiders

Om de permanente vernieuwing van inhoud en didactiek gestalte te geven en om flexibel te kunnen omgaan met de uitdagingen, is voortdurende bijscholing van de lesgevers en vormingswerkers een must. Zo is er veel vraag naar deskundigheidsbevordering van leerkrachten in het kader van het gebruik van nieuwe leermiddelen en methoden, onder meer de educatieve software. Ook voor mensen die cursussen begeleiden met *bijzondere doelgroepen* is vorming noodzakelijk. Het werken

met bijvoorbeeld ouderen, gedetineerden of kansarmen vergt immers een specifieke inhoudelijke en methodische ondersteuning.

De *vrijwilligers* die nog in tal van domeinen (bijv. NT2, sociaal-cultureel vormingswerk) actief zijn, hebben eveneens recht op een gedegen omkadering en ondersteuning.

Voorzieningen voor bijscholing van leerkrachten, instructeurs en vormingswerkers zijn sterk verschillend naar gelang de educatieve sector. In sommige sectoren wordt deze taak centraal of decentraal ter hand genomen, in andere wordt dit overgelaten aan het initiatief van het individu. Dit maakt dat er na verloop van tijd een wezenlijk verschil kan ontstaan in competentie tussen de educatoren. Het moet een element van kwaliteitszorg zijn, dat gewaakt wordt over hun deskundigheid.

Programmeren

Informatie- en Communicatietechnologie (ICT)

Naast de noodzaak om te informeren, te sensibiliseren en te vernieuwen is er ook nog een gebrek aan aanbod op een aantal terreinen. Op het vlak van *ICT* staan we voor een enorme uitdaging. Er moeten voldoende instapniveaus en verschillende didactische methodes worden aangeboden om zowel oudere werknemers, senioren, hogeschoolden als laaggeschoolden te bedienen.

Zowel bij het Onderwijs Sociale Promotie (OSP) als bij de VDAB kan men amper aan de stijgende vraag naar ICT-vorming tegemoet komen en lange wachtlijsten zijn het gevolg. Uit het onderzoek over *laaggeschoolden* blijkt dan weer dat er geen of onvoldoende ICT-opleidingen bestaan voor mensen met een lage scholingsgraad. De vraag moet worden gesteld of de basisopleiding voor laaggeschoolden niet geherdefinieerd dient te worden in die zin dat er naast een voldoende kennis van het Nederlands ook een cursus basisvaardigheden PC-kennis nodig is. Maar ook naar *vervolgopleidingen* ICT is er vraag omdat de cursussen in het gewone circuit vaak op een te hoog niveau starten voor mensen die hun eerste PC-opleiding in Basiseducatie hebben genoten.

Voldoende kennis en vaardigheden op vlak van ICT en de nieuwe media zijn vandaag niet alleen meer noodzakelijk in het professionele leven maar

ook meer en meer in het sociale leven en in de privé-sfeer. ICT-competenties moeten dan ook beschouwd worden als een basisvaardigheid, waarop iedereen recht heeft. Er moet een uitgebreid aanbod komen van ICT-cursussen dat niet beperkt mag blijven tot bepaalde doelgroepen; alle bevolkingsgroepen hebben er baat bij (bijvoorbeeld laaggeschoolden, zelfstandigen, ouders, senioren).

- Voor *laaggeschoolden* en *kansarmen* zijn zowel initiatie- als vervolgcursussen ICT nodig.
- Het is aan te bevelen een *multidisciplinair aanbod* te creëren, ICT te integreren in andere opleidingen (onderwijs, bedrijfsopleidingen, werkzoekendenopleidingen) en ICT te combineren met taal- en communicatievaardigheden.
- ICT moet bovendien geïntegreerd worden in bestaande verbanden: verenigingen, bedrijven, lokale besturen, overheidsinstanties en wijkwerkingen. Vooral voor laagdrempelige, buurtgerichte ICT-initiatieven is meer overheidssteun nodig. Informatica-opleidingen in achtergestelde buurten kunnen mits voldoende individuele begeleiding en een gedegen uitrusting bijdragen aan een demystificatie van ICT, buurtbewoners vormen tot deelnemers aan het informaticatijdperk en tegelijkertijd de sociale cohesie in de buurt versterken.

Nederlands Tweede Taal (NT2)

Wat NT2 betreft, werd bevestigd dat het aanbod in het algemeen te krap is en dat het zich voornamelijk beperkt tot het basisoniveau. In sommige regio's zijn er onvoldoende mogelijkheden voor *gevoerden* om Nederlands te leren. Bovendien is er onvoldoende NT2-aanbod voorzien voor *hooggeschoolde andersgealfabetiseerden*. Zij behoren niet tot de doelgroep van de basiseducatie en de Centra voor Volwassenenonderwijs voorzien geen aanbod voor deze groep. Dit is onder meer ook het geval voor *hooggeschoolde nieuwkomers*. Verder werd ook een vraag geregistreerd naar een aanbod NT2 gericht op *allochtonen uit de tweede en derde generatie*. Zij beschikken over een basisbagage Nederlands maar spreken niet foutloos. Een specifieke aanpak dringt zich op. Het voorzien in een *zomer-aanbod NT2* zou de lange wachtlijsten wat kunnen verkorten. Er is tevens een groot tekort aan *intensieve cursussen*, kortom: men kan momenteel onvoldoende flexibel inspelen op de vraag. In de

marge vermelden we nog dat er ook onvoldoende aanbod NT2 voor *leerplichtigen* werd vastgesteld.

Net als voor ICT, is er voor NT2 in sommige regio's een gebrek aan afstemming tussen de aanbodverstrekkers. Integendeel, soms werd duidelijke concurrentie vastgesteld. De NT2-aanbieders kennen mekaar te weinig, elke instelling hanteert zijn structuur en niveau-indeling hetgeen de overzichtelijkheid van het NT2-aanbod zowel voor de doelgroep als voor de doorverwijsinstanties niet ten goede komt.

Om aan de vraag naar meer en aangepaste taalcurricula en voornamelijk dan NT2 tegemoet te komen, is een uitbreiding van het aanbod noodzakelijk. Er moet dringend werk gemaakt worden van een behoeftedekkend aanbod Nederlands voor volwassen anderstaligen. Hieronder wordt een aanbod verstaan dat voldoende groot is opdat elke anderstalige kan deelnemen aan de cursus die voldoende beantwoordt aan zijn/haar profiel m.n. qua vooropleiding (analfabeet, andersgealfabetiseerd, laaggeschoold, hooggeschoold), qua doelstelling (sociale contacten, opleiding, werk), qua niveau van taalvaardigheid (basisoniveau, gevorderd niveau), qua tijdstip (dag, avond, weekend) en qua tijd die de deelnemer kan en wil investeren. Dit impliceert ook een uitbreiding van het zomer- en weekendaanbod. Sommigen pleiten tevens voor een centrale database waarin gegevens over NT2-cursisten en -aanbod kunnen worden opgeslagen. Op die manier kunnen ontwikkelingen in het domein beter opgevolgd worden en kan men op Vlaams en subregionaal niveau prospectief te werk gaan.

Er werden door het beleid inspanningen geleverd om aan het tekort aan NT2-aanbod te verhelpen door bijkomende middelen ter beschikking te stellen.

Afstemmen

Over alle uitdagingen heen blijft in Vlaanderen het probleem bestaan van de gebrekkige afstemming tussen de publieke opleidingsverstrekkers. Sedert 2000 wordt hieraan door de Edufora gewerkt. De inspanningen moeten nog opgedreven worden want in de verschillende behoefteonder-

zoeken kwamen de afstemmingsproblemen veelvuldig naar voren.

Randvoorwaarden

De randvoorwaarden die soms van groot belang zijn voor het al dan niet deelnemen aan educatief aanbod verschillen vaak van de ene educatieve sector tot de andere. Dit alles maakt het voor de gebruiker niet eenvoudiger. Bij de ene aanbieder is een cursus gratis of krijgt men zelfs een tegemoetkoming, bij de andere moet men betalen, soms veel, soms weinig. Oplossing van problemen rond randvoorwaarden is des te belangrijker voor groepen die moeilijk tot participatie komen.

Certificering

Trajectbegeleiding en informatie en advies worden veelal bemoeilijkt door het ontbreken van een eenduidige certificering. Certificering is nauw verbonden met het opstellen van opleidingsprofielen en eindtermen. Voor wat betreft de beroepsgerichte opleidingen over alle educatieve sectoren heen, zou men vertrekkend van beroepsprofielen opleidingsprofielen moeten definiëren. Door de SERV zijn beroepsprofielen opgemaakt op basis waarvan de Vlaamse Onderwijsraad al heel wat opleidingsprofielen heeft opgesteld. Dit is een zinvol werk. In de toekomst gaat de overheid dit verder ter hand nemen. Het is belangrijk dat hier een grote graad van uniformiteit over de educatieve sectoren heen kan bereikt worden, zodat ook het probleem van de certificering en het opstellen van leertrajecten een oplossing kan vinden.

Veel (voornamelijk oudere) personen hebben in hun professionele loopbaan en in hun persoonlijk leven heel wat competenties verworven waarvoor zij nooit een officiële erkenning gekregen hebben. Deze competenties moeten officieel erkend worden.

Infrastructuur

Levenslang leren bevorderen en aantrekkelijk maken impliceert ook dat werk wordt gemaakt van een *moderne infrastructuur*. De context waarin het leerproces tot stand komt, bepaalt immers grotendeels ook de motivatie voor dat leren.

Op dit vlak bestaan grote verschillen tussen de aanbieders. Zo bijvoorbeeld kampt het OSP met specifieke problemen in centra waar het avondonderwijs is gekoppeld aan voltijds dagonderwijs. Uitbreiding van het volwassenenonderwijs naar cursussen tijdens de dag is fysisch quasi onmogelijk wegens het gebruik van de infrastructuur door het dagonderwijs. Ook wat de infrastructuurvoorzieningen binnen de sector van het sociaal-cultureel werk betreft, worden de instellingen minimaal uitgerust, zeker in vergelijking met de ruime infrastructuurmogelijkheden van bijvoorbeeld de culturele centra of de bibliotheken.

Materiële inspanningen op vlak van infrastructuur en apparatuur zijn onder meer wenselijk in het domein van de ICT. In het kader van de hoger genoemde buurtgerichte ICT-opleidingen bijvoorbeeld dienen voldoende moderne media ten dienste te staan van de bewoners. Verder veronderstelt een behoeftedekkend aanbod *NT2* uiteraard in de eerste plaats ook voldoende infrastructuur. Niet alle infrastructuur wordt gedurende de hele dag gebruikt. Door betere afstemming tussen de verschillende publieke opleidingsverstrekkers kan een aantal infrastructurele problemen aangepakt worden. Het is tenslotte zo, dat niet alle infrastructuur en apparatuur op alle plaatsen moet aanwezig zijn. Hetzelfde geldt trouwens voor het aanbod zelf.

Wat de hoogtechnologische opleidingen betreft, worden de eerste stappen gezet om een rationeler gebruik van infrastructuur en apparatuur te bewerkstelligen binnen de Regionale Technologische Centra (RTC). Dit zijn samenwerkingsverbanden tussen het regulier onderwijs en het bedrijfsleven, waarin ook voor de volwasseneneducatie een plaats is voorbehouden.

Afstemming met andere beleidsdomeinen

Er is niet alleen de afstemming binnen de educatieve sectoren. Ook afstemming met andere domeinen is aangewezen. Voor het bereiken en begeleiden van de laaggeschoolden is afstemming aangewezen met de *welzijnssector* en met de organisaties waar deze doelgroep mee in contact komt. Zij hebben veelal een betere kennis van deze groep en kunnen deze beter bereiken en sensibiliseren. Wat vorming en opleiding betreft, kan deze sector dan beter terecht bij de publieke opleidingsverstrekkers. Naast samenwerking met welzijnsorgani-

saties kan ook gedacht worden aan samenwerking met de *administratie cultuur en culturele organisaties*, met *justitieel welzijnswerk*, enzovoort. Netwerkvorming is ook in het educatief landschap aangewezen. Wat betreft het betrekken van de welzijnssector is in het actieplan 'een leven lang leren' reeds een eerste stap gezet.

Besluit

De detectie van educatieve behoeften in de verschillende Eduforaregio's is een zeer interessant proces geweest. In alle regio's werden tal van gebruikers, potentiële gebruikers, lesgevers, vormingswerkers en opleidingsinstanties bevroegd. De vrijheid die geboden werd in het hanteren van onderwerpen en methodieken bood de kans om de subregionale dynamiek maximaal te laten spelen. De verschillende regio's hebben daar uitdrukkelijk gebruik van gemaakt en de partners zijn

daardoor een paar stappen dichterbij mekaar gekomen.

In een volgende fase moeten we echter verder kunnen gaan en instrumenten kunnen aanbieden die de subregio's moeten in staat stellen om een krachtig onderzoek te voeren en die het Vlaams niveau moet toelaten om een meer uniform verhaal te construeren. Om dit te kunnen realiseren heeft de Centrale Beleidscel Edufora in samenwerking met het Vlaams STC-team een onderzoeksooproep ingediend in het kader van VIONA. Doel is het ontwikkelen van instrumenten voor detectie van educatieve behoeften van individuen, groepen en (arbeids)organisaties.

Paul Schatteman

Piet De Smet

Administratie Werkgelegenheid